

Artur Fernando Rodriguez Garrapucho

Międzykonferencyjne dialogi ekumeniczne : bilans historyczny

Symposium 11/1(16), 67-80

2007

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach
dozwolonego użytku.

prof. dr Fernando Rodríguez Garrapucho SCJ

MIĘDZYKONFESYJNE DIALOGI EKUMENICZNE BILANS HISTORYCZNY

Dialog – od samych początków ruchu ekumenicznego – był jednym z najskuteczniejszych i najpoważniejszych narzędzi zbliżenia się i postępu na drodze chrześcijan do pojednania. Od XIX wieku, kiedy narodził się ekumenizm nowożytny, dialogi ekumeniczne przybierały różne formy. Rozwijały się dzięki przyjaźniom i kontaktom osobistym, spotkaniom krajowym i międzynarodowym, na których poruszało się problemy misyjne i zagadnienia praktyczne, dzięki modlitwom chrześcijan różnych wyznań oraz dzięki dialogowi nakierowanemu na wzajemne poznanie.

Poczynając od utworzenia ruchu „Wiara i Ustrój” w Lozannie w 1927 roku dialogi dotyczące tematów doktrynalnych prowadzone przez Kościół nabrały intensywności i głębi najpierw w obrębie tego ruchu, a od 1948 roku w ramach Światowej Rady Kościołów. Chodziło o rozmowy doktrynalne między anglikanami a protestantami, jednakże od lat 30. XX wieku dołączyli do nich teologowie prawosławni. Katolicy nie mogli w nich oficjalnie uczestniczyć, ponieważ aż do czasów pontyfikatu Jana XXIII obowiązywał ich zakaz brania udziału w takich rozmowach. W latach II Soboru Watykańskiego papież Paweł VI w swojej encyklice *Ecclesiam suam* (1964) uwydatnił dialog jako metodę misji Kościoła w świecie współczesnym. W encyklice tej została naszkicowana cała antropologia i teologia dialogu, która zostanie później wykorzystana w encyklice Jana Pawła II *Ut unum sint*. W tym ostatnim dokumencie dodano jednak słuszną ideę, że dialog – bardziej niż na wymianie idei – polega na „wymianie darów” (UUS 28).

Trzeba zauważyć, że przyłączenie się Kościoła katolickiego do ruchu ekumenicznego, poczynając od II Soboru Watykańskiego spowodowało ważne przemiany, konkretyzujące się przede wszystkim w rozwoju rozmów bilateralnych o charakterze doktrynalnym między Kościołami chrześcijańskimi. Podejmowane inicjatywy miały na celu podjęcie dialogu od tego czasu nie tylko w mieszanych komisjach międzynarodowych czy mieszanych grupach roboczych, lecz również rozmów krajowych, regionalnych czy lokalnych, czasem o charakterze oficjalnym, a czasem zupełnie prywatnym. Istnieje bibliografia ekumenicznego dialogu teologicznego, która jest co roku aktualizowana w czasopiśmie „Centro Pro Unione”, wydawanym w centrum o tej samej nazwie w Rzymie. Bibliografia ta zawiera dane na temat około 130 dialogów, na wszystkich poziomach na świecie¹.

Aktualnie najczęstszymi dialogami prowadzonymi przez Kościół są dialogi bilateralne, które rozwijają się pomiędzy dwoma wyznaniem chrześcijańskimi, pozwalając na dojrzsze traktowanie niektórych tematów, bezpośrednio dotyczących zainteresowanych Kościołów. Takie rozmowy preferuje też Kościół katolicki, choć uczestniczy także w niektórych dialogach o charakterze wielostronnym, przede wszystkim w ramach Światowej Rady Kościołów. Biorąc pod uwagę to, że każde wyznanie chrześcijańskie rozpoczyna dialog, wychodząc od swojej specyfiki, Kościoły zgrupowały się wokół Komunii Świata Chrześcijańskiego (Christian World Communion), uznając takową Komunię w Prawosławiu, Kościele katolickim, Wspólnocie anglikańskiej, światowej Federacji luteranckiej, światowym Stowarzyszeniu reformowanym itd. Sekretarze tych światowych zrzeżeń spotykają się ze sobą regularnie na forum, którego zadaniem jest weryfikacja i konfrontacja rezultatów poszczególnych dialogów.

W przypadku gdy dialog teologiczny prowadzony przez daną komisję mieszaną osiągnie odpowiedni poziom, możliwe jest lepsze porozumienie, wówczas dochodzi do podpisania porozumienia doktrynalnego pomiędzy Kościołami. Chodzi tu o oficjalne wspólne deklaracje – ustanawia się w nich na poziomie formalnym porozumienie w sprawach doktrynalnych, dotychczas dyskutowanych, które obecnie nie są już postrzegane jako przyczyna podziałów. Trzeba przyznać, że ostatnio do tego rodzaju porozumień nie dochodzi często, jednakże te, które już udało się

osiągnąć, dają nadzieję i stanowią dowód na to, że ekumenizm się rozwija. Przykładem takich dialogów komisji teologicznych, które z czasem zaowocowały kościelnymi uzgodnieniami są porozumienia chrystopologiczne Starożytnych Kościołów Wschodnich (niechalcedońskich) z Kościołem katolickim lub dialog katolicko-luterański, który doprowadził w 1999 roku do podpisania przez Federację luterańską i Kościół katolicki *Wspólnej Deklaracji w sprawie nauki o usprawiedliwieniu*.

Istnieje inna kategoria dialogów, które zasadniczo nie aspirują do osiągnięcia tak dalekosiężnych celów i pozostają na bardziej podstawowym poziomie: chodzi tu o wzajemne poznanie i zrozumienie, jako że zdarza się, iż Kościoły, które u początków nie miały ze sobą nic wspólnego, w dialogu spostrzegają, że łączy je o wiele więcej, niż się wcześniej spodziewały. Tak było, gdy metodyści rozpoczynali dialog z katolikami czy prawosławnymi lub też w przypadku dialogu zielonoświątkowców z Kościołami Wschodu. We wszystkich wypadkach chodzi o poszukiwanie zbliżenia przy zastosowaniu właściwej metody: przez konfrontację z Pismem Świętym i Tradycją starożytnego Kościoła, przy użyciu nowożytnych metod egzegezy i studiów historycznych, w celu ponownego wspólnego odczytania historii, aby osiągnąć to, co nazywamy oczyszczeniem pamięci. W ten sposób, wychodząc od Pisma Świętego, wyrażając wiarę chrześcijańską w języku biblijnym osiąga się zwykle uznawane przez wszystkie strony podstawy; w ten sposób przezwycięża się też wynikające z wrywkowej lektury historii uprzedzenia, które do tej pory działały niczym psychologiczna blokada. Problemy przeszłości nabierają nowych wymiarów, kiedy widzi się je w świetle wielkiej Tradycji. We właściwej metodzie ekumenicznej nie zapomina się też o potrzebie konfrontacji z aktualną teologią i potrzebami pastoralnymi Kościoła czy Kościołów ze sobą dialogujących.

W normalnym trybie, gdy dialog doprowadzony zostaje do końca, komisja mieszana, która go prowadziła, przedstawia wspólne uzgodnienie władzom zainteresowanych Kościołów, po to by wydały one oświadczenie o oficjalnym stanowisku wobec uzyskanych rezultatów. Proces ten bywa zwykle powolny, jako że władze potrzebują czasu, by poddać je pod osąd różnych instancji synodalnych własnych Kościołów. Dokumenty będące owocem dialogu są zwykle tak skondensowane, że wymagają dogłębnej lektury, przede wszystkim w środowisku teologów. For-

muły wyrażające stopień osiągniętego porozumienia nie są ostateczne ani precyzyjne. Pewne jest, że niektóre z nich są ogólne, a zatem mniej zobowiązujące, inne zaś są bardziej konkretne, a zatem zobowiązujące dla dialogujących Kościołów. Zgodność oznacza zwykle wspólną doktrynę w rozumieniu wiary oraz doktrynalny kierunek w stronę porozumienia, chwilowo jeszcze niepełnego. Deklaracja zgody (*agreed statement*) dotyczy doktrynalnego porozumienia co do danego punktu, co nie zakłada porozumienia we wszystkich punktach doktrynalnych między dwiema konfesjami. Pełna zgoda to całkowite porozumienie dotyczące doktryny, chociaż nie implikuje to konieczności jej wyrażania w tych samych sformułowaniach. Czasami, jak to zdarzyło się w wypadku dialogu anglikańsko-katolickiego, używano się wyrażenia porozumienie substancjalne (*substantial agreement*), takie sformułowanie stawało się jednak źródłem nieporozumień. Komisja zinterpretowała je jako porozumienie doktrynalne w esencjalnym wymiarze przesłania, zauważając jednocześnie, że różne opracowania danego punktu w dwóch tradycjach kościelnych nie pozwalają jeszcze na pełną zgodę.

W tak krótkiej prezentacji odniesienie się do wszystkich dialogów nie jest możliwe, dlatego będziemy musieli ograniczyć się do najważniejszych, głównie tych, które Kościół katolicki prowadzi z innymi Kościołami i wspólnotami kościelnymi powstałymi w wyniku reformacji².

1. Dialog anglikańsko-katolicki

Dialog ten wziął swój początek z bezprecedensowego wydarzenia historycznego: arcybiskup Canterbury i prymas Wspólnoty anglikańskiej Michael Ramsey w marcu 1966 roku przybył do Rzymu, aby spotkać się z papieżem Pawłem VI. W czasie tej wizyty obydwaj pasterze ogłosili swą stanowczą decyzję rozpoczęcia dialogu teologicznego w celu poszukiwania jedności pomiędzy dwiema wspólnotami. W *Raporcie z Malty* z 1968 roku ustanowiono możliwość stworzenia stałej komisji wspólnej, nazwanej Międzynarodową Komisją Anglikańsko-Rzymskokatolicką (ARCIC). Prace tej komisji doprowadziły w 1981 roku do opracowania finalnego raportu, który obejmował cztery deklaracje i ich odpowiednie wyjaśnienia, wypracowane w latach 1971-1981: *Deklaracja na temat*

Eucharystii (Windsor 1971), *Deklaracja na temat posługiwania kościelnego i święceń* (Canterbury 1973), *Deklaracja na temat autorytetu w Kościele* (Wenecja 1976), *Deklaracja na temat autorytetu w Kościele II* (Windsor 1981). W 1991 roku ukazała się oficjalna odpowiedź katolicka, w której znalazły się krytyczne uwagi i zaproszenie do kontynuacji studium. W 1982 roku papież Jan Paweł II odwiedził Anglię i dzięki tej wizycie zrodziło się nowe porozumienie z prymasem Anglii, aby przygotować podstawy do drugiej fazy pracy Międzynarodowej Komisji Anglikańsko-Rzymskokatolickiej (ARCIC II). Prace tej komisji zaowocowały ważnymi dokumentami: *Zbawienie a Kościół* (1986), *Kościół jako wspólnota* (1990), *Dar autorytetu. Autorytet w Kościele III* (1999) i ostatnio porozumieniem mariologicznym, *Maryja: łaska i nadzieja w Chrystusie* (2005, Deklaracja z Seattle). W dyskusji między dwoma wyznaniem dotyczyło się również kwestii związanych z doktryną i praktyką moralną. W dialogu tym bardzo rozwinął się temat autorytetu, niemniej nierozwiązana pozostaje kwestia ważności święceń anglikańskich – dodatkowo skomplikowana w ostatnich latach z powodu święceń kobiet do posługi prezbiteratu i episkopatu we wspólnocie anglikańskiej.

2. Dialog prawosławno-katolicki

Chodzi tu w rzeczywistości o dwa dialogi – jeden z bizantyńskimi Kościołami chalcedońskimi, a drugi ze Starożytnymi Kościołami Wschodnimi niechalcedońskimi. Jeśli chodzi o pierwszy dialog, trzeba zauważyć, że zaczął się on późno w porównaniu z innymi. Swoje początki miał w tzw. dialogu miłości, rozpoczętym w latach 60. XX wieku przez Atenagorasa I i papieży Jana XXIII i Pawła VI, jednakże jako oficjalny dialog teologiczny mógł się rozpocząć dopiero w 1980 roku, po tym jak – rok wcześniej – Jan Paweł II złożył wizytę w patriarchacie Konstantynopola. W dialogu tym uczestniczą z jednej strony przedstawiciele autokefalicznych Kościołów prawosławnych, a z drugiej – Kościoła katolickiego. W pierwszych latach obrad doczekaliśmy się dokumentów doktrynalnych o wielkiej głębi i pięknie; dotyczyły one tematów mniej konfliktowych, więc rozmowy przebiegały pomyślnie.

Te dokumenty to: *Mysterium Kościoła i Eucharystii w świetle tajemnicy Trójcy Świętej* (1982), *Wiara, sakramenty i jedność Kościoła* (1987), *Sakrament kapłaństwa w sakramentalnej strukturze Kościoła* (1988). W 1990 roku w Monachium odbyła się sesja plenarna, na której określono dialog jako najlepszy sposób dochodzenia do jedności; odczuwało się wówczas już jednak efekty upadku muru berlińskiego i trudną sytuację Kościołów prawosławnych. Problemy urosły w czasie ostatniego dziesięciolecia XX wieku, kiedy to Kościoły orientalne trwające w jedności z Rzymem podniosły sprawę swych historycznych praw, a prawosławie odrzuciło je jako zdrajców swojej tradycji, określając je pejoratywnie mianem „unitów”. Jednakże w 1993 roku udało się zebrać komisję mieszaną i opracować tekst zwany dokumentem z Balamand (Liban), w którym potępia się jakiegokolwiek próby prozelityzmu między katolikami a prawosławnymi. Z powodu napięć, przede wszystkim w stosunkach patriarchatu moskiewskiego i katolikami ukraińskimi, komisja została zawieszona. Doszło jeszcze do próby zorganizowania spotkania w Baltimore (USA) w 2000 roku, jednak bez widocznych owoców, dzięki którym można by odnowić dialog.

Jeśli chodzi o Kościoły niechalcedońskie, istnieje oficjalny dialog z Ormianami, Syrojakobitami, Koptami, Asyryjczykami i Malankarczykami w Indiach. W rozmowach z nimi udało się osiągnąć porozumienia doktrynalne w dziedzinie chrystologii. Porozumienia te rozwiązują starożytny problem formuł monofizycznych, związanych z doktryną na temat Chrystusa.

3. Dialog luterańsko-katolicki

Rozpoczął się w 1967 roku i jest prowadzony przez Światową Federację Luterską oraz Kościół katolicki. W 1972 roku doszło do opublikowania ważnego dokumentu, w pełni poświęconego tym tematami, które podzieliły te dwa wyznania: chodzi o *Raport z Malty: Ewangelia i Kościół*. Drugi etap pracy był bardzo płodny i zaowocował sześcioma istotnymi dokumentami. Dwa z nich posiadały charakter bardziej dogmatyczny: *Wieczerza Pańska* (1978) i *Urząd duchowny w Kościele* (1981); dwa kolejne – charakter eklezjologiczny: *Drogi do wspólnoty*

(1980) i *Jedność przed nami. Modele, formy i etapy kościelnej wspólnoty luterancko-katolickiej* (1984); dwa inne – okolicznościowy, związany z rocznicą „wyznania augustiańskiego” i pięćsetleciem urodzin Lutera: *Wszyscy pod jednym Chrystusem* (1980) i *Marcin Luter, świadek Jezusa Chrystusa* (1983). Od 1986 roku rozpoczęła się trzecia faza, poświęcona pogłębianiu dwóch trudniejszych problemów: doktryny usprawiedliwienia i eklezjologii. Wynikiem tej pracy był ważny dokument na temat zbieżności eklezjalnej zatytułowany: *Kościół i usprawiedliwienie. Rozumienie Kościoła w świetle nauki o usprawiedliwieniu* (1994) oraz historyczne porozumienie *Wspólna deklaracja na temat nauki o usprawiedliwieniu* (1999), które to nie było porozumieniem jedynie w ramach komisji mieszanej, lecz stało się porozumieniem pomiędzy Kościołami. Kwestia eklezjologiczna i kwestia urzędów, wraz z tematem papieżstwa, są dziś najważniejsze dla tego dialogu.

4. Dialog metodystyczno-katolicki

Międzynarodowa komisja mieszana do spraw dialogu Kościoła katolickiego ze światową Radą metodystyczną rozpoczęła swoją pracę w 1967 roku. Za owoc coraz lepszego poznawania się katolików i metodystów można uznać fakt, że Wspólnota metodystyczna poczyniła ważne kroki „strukturalne” w duchu zgodnym z katolicką tradycją eklezjalną, a równocześnie z prawosławną i anglikańską; na przykład poprzez odnowienie instytucji episkopatu, struktury, której część Wspólnoty metodystycznej (angielska) do tej pory nigdy nie posiadała, choć w części amerykańskiej takowa już istniała. Kościół katolicki coraz lepiej rozumie bogactwo teologiczne i duchowe Kościołów metodystycznych i staje wobec pytań dotyczących własnego życia i własnych struktur. Te dwa Kościoły nie powstały w wyniku formalnego rozdzielenia się, a to pozwoliło uniknąć emocjonalnych konfrontacji i ucieczki od głównego problemu, który je od siebie oddziela: eklezjologii.

W trakcie wspólnej pracy zajmowano się tematami tak podstawowymi, jak relacja Kościół – świat, Biblia jako źródło wiary i pobożności, sakramenty, autorytet, moralność chrześcijańska. Dotyczy to pierwszych raportów z Denver (1971), Dublina (1976) i Honolulu (1981). Po tym

jak we wskazanych dokumentach – przede wszystkim w tym z Honolulu – udało się wykazać, że pneumatologia jest w stanie doprowadzić do zbliżenia postaw dogmatycznych obydwu stron, dalsze studia skoncentrowały się na naturze Kościoła. Owocem tego był dokument *Ku deklaracji o Kościele. Raport z Nairobi* (1982-1986). W tym samym czasie, a dokładnie podczas sesji w Wenecji w 1985 roku prowadzono też dialog na temat urzędu biskupa Rzymu. Wnioski dotyczące papieństwa włączono do wspomnianego wcześniej *Raportu z Nairobi*. Po zakończeniu tej fazy, w okresie od 1986 do 1991 roku komisja postanowiła zająć się Tradycją apostołską. Po długich debatach udało się opracować dokument z 1992 roku zatytułowany: *Tradycja apostołska*. Dokument komisji mieszanej *Słowo życia. Deklaracja o Objawieniu i Wierze*, opublikowany w 1995 roku miał na celu zbliżenie dwóch Kościołów do pełnej komunii wiary, misji i życia sakramentalnego. Potem, w latach 1997-2001 przyszedł czas na ostatnią fazę dialogu teologicznego, która zakończyła się publikacją dokumentu *Wypowiedzieć prawdę w miłości: autorytet nauczycielski wśród katolików i metodystów* (2001).

5. Dialog między Światowym Aliansem Kościołów Reformowanych a Kościołem katolickim

Trzeba stwierdzić, że rozpoczął się on w 1970 roku, biorąc pod uwagę fakt, iż protestanci posiadali już dużą tradycję dialogów lokalnych oraz dialogów multilateralnych w obrębie Światowej Rady Kościołów. Pierwsza faza, która była poświęcona relacjom Chrystusa z Kościołem, obecności Chrystusa w świecie, autorytetowi doktrynalnemu, Eucharystii i urzędowi, zakończyła się opublikowaniem dokumentu *Obecność Chrystusa w Kościele i w świecie* (1977). Druga faza, trwająca od 1984 do 1990 roku, zaowocowała dokumentem *Ku wspólnemu rozumieniu Kościoła*, który koncentruje się na eklezjologii i przedstawia wspólne wyznanie wiary. Stowarzyszenie reformowane wraz z Federacją luterzańską i Kościołem katolickim zajęły się kwestią małżeństw mieszanych i opublikowały w 1976 roku w Wenecji końcowy raport na temat tego zagadnienia, zatytułowany *Teologia małżeństwa a problem małżeństw mieszanych*.

6. Dialog pomiędzy Uczniami Chrystusa a Kościołem katolickim

Ten dialog z jednym z Kościołów – od początku swego istnienia – najbardziej zaangażowanych w dzieło ekumenizmu rozpoczął się w 1977 roku. Po czterech latach pracy komisji mieszanej, w 1981 roku doszło do sformułowania wspólnego raportu. Raport ten podejmuje wiele istotnych dla obu Kościołów tematów, które zakładają zbliżenie w ważnych punktach komunii eklezjalnej. W drugiej fazie dialogu zajęto się eklezjologią, co zaowocowało w 1992 roku dokumentem *Kościół, wspólnota w Chrystusie*. Potem nastąpiła trzecia faza dialogu, zakończona w 2002 roku, a której zwieńczeniem był piękny tekst: *Recepcja i przekaz wiary: misja i odpowiedzialność Kościoła*.

7. Dialog Kościołów zielonoświątkowych z Kościołem katolickim

Chodzi tu o rozpoczęty w 1969 roku dialog katolicyzmu z niektórymi klasycznymi Kościołami zielonoświątkowymi i ruchami charyzmatycznymi wewnątrz Kościoła ewangelickiego i anglikańskiego. Jako że różnice pomiędzy obydwoma wyznaniem są w tym wypadku bardzo duże, w dialogu nie chodzi przede wszystkim o przywrócenie jedności, lecz o wzajemne zrozumienie w kwestii wiary i praktyki chrześcijańskiej. Opublikowano raporty, które odnoszą się do różnorodnych tematów: chrzest w znaczeniu generalnym, chrzest w Duchu, inicjacja chrześcijańska, kult, wiara, misja, urząd, Tradycja itd. Pierwsze dwa dokumenty pochodzą z lat 1976 i 1982. W 1989 roku ukazał się dokument *Perspektywy wspólnoty (koinonia)*, a w 1997 – *Ewangelizacja, prozelityzm i świadectwo wspólne*, jako udokumentowanie czwartej fazy tego dialogu.

8. Dialog baptystyczno-katolicki

Światowy Związek Baptystyczny prowadził rozmowy z Kościołem katolickim w latach 1984-1988. Jako owoc tych spotkań powstał raport końcowy zatytułowany: *Wezwani do świadczenia o Chrystusie w świecie*,

odnoszący się do wspólnego poszukiwania sposobów dawania świadectwa o Chrystusie i prowadzenia wspólnej misji według fundamentalnych przekonań danych Kościołów.

9. Dialog między Kościołem katolickim a Światową Radą Kościołów

W tym wypadku chodzi o dialog multilateralny, w czasie którego Kościół katolicki prowadzi dialog z ponad 300 Kościołami, wchodzącymi w skład Światowej Rady Kościołów. Stopniowe włączenie Kościoła katolickiego do dialogu doktrynalnego prowadzonego w ramach Komisji „Wiara i Ustrój” skonkretyzowało się w postaci oficjalnych rozmów z ŚRK wtedy, gdy w 1959 roku Jan XXIII utworzył Sekretariat do Spraw Jedności Chrześcijan. Z dialogu tego zrodziły się ważne dokumenty. W 1965 roku, na zakończenie II Soboru Watykańskiego, w wyniku dialogu ŚRK z Kościołem katolickim utworzyła się Wspólna Grupa Robocza, a w latach 1966-1975 opublikowano cztery oficjalne raporty. Pomiędzy 1975 a 1990 rokiem opracowano dwa kolejne raporty: *Kościół w sensie lokalnym i powszechnym* (1990) oraz *Pojęcie „hierarchii prawd”: interpretacja ekumeniczna* (1990). W 1993 roku ukazał się dokument *Formacja ekumeniczna*, ujmujący łącznie różne tematy związane z treścią i realizacją owej formacji. W 1995 roku opublikowano inny dokument, powiązany z bardzo konkretnym kontekstem: *Wyzwanie prozelityzmu a powołanie do wspólnego świadectwa*. Rok 1998 przyniósł publikację siódmego biuletynu informacyjnego o stanie prac, zrealizowanych w latach 1991-1998, a związanych z kwestią jedności Kościoła, wspólnego świadectwa i formacji ekumenicznej. Niedawno ukazał się ósmy biuletyn informacyjny Wspólnej Grupy Roboczej, dotyczący lat 1999-2005. W pierwszej części biuletynu przedstawiono generalny bilans postępu dialogu ekumenicznego. Jego większa część, złożona z pięciu dodatków, zawiera zarówno statuty i historię omawianej grupy roboczej, jak i poważne tematy teologiczne, choćby takie jak implikacje eklezjologiczne i ekumeniczne wspólnego chrztu, istota i przedmiot dialogu czy narodowe i regionalne „rady Kościołów”.

10. Pozostałe dialogi pomiędzy Kościołami, bez udziału katolików

Chodzi tu o dialogi o mniejszej wadze, prowadzone rzadziej, spośród których warto wymienić tylko kilka, na przykład dialog starokatolików ze Światowym Aliansem Ewangelicznym, którego ostatni dokument – *Kościół, ewangelizacja i związki wspólnoty (koinonia)* (2003) – napawa nadzieją. Wspomnieć też należy o dialogu starokatolików, od 1975 roku prowadzących oficjalne rozmowy z bizantyjskimi prawosławnymi – w 1987 roku podpisali oni porozumienie dotyczące ważnych punktów wiary. Istnieje wiele oficjalnych dialogów bilateralnych, tworzących wielką sieć: anglikanów z luteranami, chalcedońskich prawosławnych ze starokatolikami i Koptami, baptystów ze wspólnotami reformowanymi i luteranami; luteranów z metodystami oraz wspólnotami reformowanymi i chalcedońskimi prawosławnymi, chalcedońskich prawosławnych z prawosławnymi orientalnymi, wspólnot reformowanych z anglikanami i uczniami Chrystusa, metodystów z chalcedońskimi prawosławnymi i wspólnotami reformowanymi itd.

11. Dialogi lokalne

Jest ich wiele i o różnym znaczeniu, dlatego możemy tu zauważyć jedynie te najbardziej wybijające się; konkretne dokumenty można znaleźć w *Enchiridionach* wyróżnionych w bibliografii. Kraje, w których tego typu dialogi rozwinęły się w największym stopniu, to Niemcy, Francja, Stany Zjednoczone, Szwajcaria, Finlandia i Wielka Brytania. Istnieje również dobra struktura kontynentalna w Australii. We Francji wyróżnia się Grupa z Dombes, złożona z katolików i protestantów. W Australii na uwagę zasługują rozmowy między anglikanami i luteranami, w Niemczech zaś – między katolikami i luteranami. W Wielkiej Brytanii istotne są rozmowy anglikanów z katolikami, w Szwecji – dialog katolików z protestantami reformowanymi i starokatolikami, w Stanach Zjednoczonych natomiast rozmowy prowadzone przez katolików, anglikanów, luteranów i prawosławnych. W Finlandii w ostatnich latach rozwinął się znacznie dialog pomiędzy luteranami a katolikami.

Liczba i jakość dialogów prowadzonych do tej pory przyczyniła się do radykalnej zmiany sytuacji w relacjach między Kościołami chrześcijańskimi. Udaje się rzeczywiście zmieniać wyobrażenie, jakie jedne Kościoły mają o drugich, trwa proces oczyszczania pamięci historycznej i w innym świetle widzi się problemy, które dzielą. Choć niektórzy mają wrażenie, że ruch ekumeniczny zaczyna słabnąć, to jednak z tego, co przedstawiono wynika coś wręcz przeciwnego, jako że rozmowy nabierają na sile, stają się coraz bardziej szczerze i intensywne. Z tego też powodu w niektórych kwestiach bywają trudniejsze, a to właśnie dlatego, że są jeszcze poważniejsze.

Jedną z aktualnie poruszanych kwestii jest recepcja tak wielkiej ilości dokumentów w każdym z Kościołów osobno i we wszystkich razem. Encyklika *Ut unum sint* kieruje prośbę do wszystkich instytucji, by to, co zostało uzgodnione na poziomie teologicznym, przekazywano wszystkim wiernym, by mogli korzystać ze wspólnego dziedzictwa. Inną sprawą, którą należy uwypuklić, jest to, że recepcja posiada podwójny wymiar: spontaniczną akceptację przez wiernych i oficjalną recepcję ze strony autorytetów kościelnych. Ten podwójny wymiar nie zawsze współgra w swoich ocenach i czasami powoduje napięcia. Jednakże mimo wszystko, nie ma wątpliwości co do tego, że dialogi interkonfesyjne są niezbędnym narzędziem w postępie procesu, który prowadzi do zaufania, zbieżności i do przyszłej jedności chrześcijan w jednym Kościele Chrystusa.

przełożył z jęz. hiszpańskiego:
ks. dr Artur Sanecki SCJ

Przypisy

¹ Por. J.V. Puglisi, S.V. Voicu, *A bibliography of interchurch and interconfessional theological dialogues*, „Centro Pro Unione”, Roma 1984.

² A. González Montes, *Enchiridion Oecumenicum. Relaciones y Documentos de los Diálogos Interconfesionales de la Iglesia Católica y otras Iglesias Cristianas y Declaraciones de sus Autoridades*, Universidad Pontificia de Salamanca, 1 (1986), 2 (1993); *Enchiridion Oecumenicum. Documenti del Dialogo Teologico Interconfesionale*, EDB, Bologna: vol. 1 (1986) G. Cereti- S. J. Voicu

(Red.), *Dialoghi internazionali* 1931-1984; t. 2 (1988) G. Cereti- S. J. Voicu (Red.), *Dialoghi locali* 1965-1987; t. 3 (1995) G. Cereti- J. F. Puglisi (Red.), *Dialoghi internazionali* 1985-1994; vol. 4 (1996) G. Cereti- J. F. Puglisi (Red.), *Dialoghi locali* 1988-1994; vol. 5 (2001) S. Rosso – E. Turco (Red.), *Consiglio ecumenico delle Chiese. Asamblee generali* 1948-1998; t. 8 (2007) G. Cereti- J. F. Puglisi (Red.), *Dialoghi locali* 1995-2001. Revista „Diálogo Ecuménico” [Centro de Estudios Orientales y Ecuménicos Juan XXIII, Universidad Pontificia de Salamanca], od 1966 r., *Al encuentro de la unidad. Documentación de las relaciones entre la Santa Sede y el Patriarcado de Constantinopla (1958-1972)*, BAC 345, Madrid 1973 (Tomos agapis); N. Ehrenström, G. Gassmann, *Confessions in Dialogue*, WWC, Ginebra 1975; *Growth in Agreement. Reports and Agreed Statements of Ecumenical Conversations on a World Level*, red. H. Meyer, L. Vischer, N. York/Ginebra 1984; *Dokumente wachsender Übereinstimmung. Sämtliche Berichte und Konsentexte Interkonfessioneller Gespräche auf Weltebene 1931-1982*, red. H. Meyer, H.J. Urban, L. Vischer, Frakfurt/Paderborn (t. 1), 1983; przy współpracy D. Papandreou 1982-1990 (t. 2), 1991.

